

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Didaci Covarrvvas A Leyva Toletani Episcopi Segobiensis
... Opera Omnia**

**Covarrubias y Leyva, Diego de
Antverpiae, 1610**

9 De poenis criminum, earumque modo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-96570](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-96570)

CAPVT IX.

Rursus de ratione poenae, qualiter ea à lege vel ab homine infligenda sit?

SVMARIA.

- 1. Talio poena unde originem habuerit, & an hodie ea obtineat?
- 2. Hominum, an in se puniri possit poena tantum pecuniaria? & ibidem an temporis disturtitate poena minuenda.
- 3. Nobilitas, ubi de poena pecuniaria agitur, grauius punitur, quam plebeius: ubi vero de corporali, mitius.
- 4. Nobilitas non solum torquens, nec poena ignominiosa afficiendi, sicut plebej, sed amplius manu est in criminis poenam, & delinquens quam tantum habet manum, quid agendum sit.
- 5. Traitor intellectus ad bestias ff. de poenis.
- 6. Factum iuste potest puniri poena mortis, & inibi de tribus furtis, & de uno graui, & enormi puniendo.
- 7. Poena si lex certam poenam statuerit, nihilominus index poterit eam ex causa, vel angere, vel minuire.
- 8. Index est iustus potest quandoque poenis pecuniariis delinquentes multare, & inibi quo pacto ipse poenam sit distribuenda.
- 9. In iustis cap. 2. de poenis.
- 10. In iustis cap. 2. de poenis.
- 11. Ecclesia, & prelati si eam habere dicuntur.
- 12. Clerici haereticus boni, an ad fimum saecularem pertineant?

Proxime tractauimus de poenis, quae aduersus innocentes à iure statuuntur: cui quæstionis & illa affinis est, quanam ratio sit habenda ipsi nocentibus puniendis iuxta ipsius iustitiae aequilibrium. & praesertim ambigitur, an homicidium simileve crimen iste puniatur tantum pecuniaria poena indirecta? Et profecto videtur hoc refragari legi naturali, diuinae aut humanae. Naturali quidem, quia secundum eam, poena iuxta delicti mensuram infligenda est, Deuter. 25. pro mensura peccati erit & plagaru modus, cum de ratione iustitiae sit aequabilitas, quae omnino eius exercitio seruanda est. Is enim, qui proximum, & Rempubl. iniuria laeserit, non aequè iure naturali punitur: nisi ea poenitio sit sufficiens ad satisfactionem, & reparationem illati damni, nec aliter iusta poenitio fit, nisi delinquenti aequalis criminis poena iniungatur. haec vero commode decerni nequit: nisi ipse patiatur idem, quod alteri per iniuriam intulit: sicut diuus Thomas docet 2. 2. q. 68. artic. 4. Hinc sane apud veteres processit talio nis *poena, quam Graeci appellauerunt τάλιον, cuius meminit Aristot. lib. 5. Ethicor. cap. 5. alij eam appellant ἀποκτάσιον. Theophil. Instit. de iniuriis. §. poena Latinorum quidem in Retaliationem: alij supplicij similitudine, alij Repentationem. adducit Aristoteles ex Hesiodo, licet talionem omnino non probet, carmina quaedam de Rhadamantia iustitia:

Si contra passus fuerit, quod fecerit idem,
Iudicium plane rectum, vindictaque fiet.

Sic & lege Moisaica cautum erat, oculum pro oculo, dente pro dente in poenam eruendam. Exod. 21. Item & lex duodecim tabularum tit. de iniuriis. inquit, Si membrum ruperit meum, à pacto talio esto, quam defendit aduersus Phanorium Sextus Caesius apud Gellium libro noctium Atticar. 20. cap. 1. nec ut iniqua damnatur à Christo Iesu Matth. cap. 5. nam licet existimet acerbam esse, dedit tamen consilium remittendi iniurias, non preceptum. Imo & nunc hanc talionis poenam sanctitatem esse constat aduersus iudicem, qui delatum ad se crimen punire neglexerit, eandem enim poenam pati debet, quam alius intulit, & dissimulando concesserit. l. vit. C. ne sanctum baptisma interetur. cuius meminere Romanus in sing. 77. Felin. in cap. qualiter in 2. §. ad corrigendos. colum. 7. de accusat. Olim sane accusatores regulariter se inscribent ad similitudinem supplicij, si accusatione deficerent, & ita iure puniebatur. l. si cui. ff. de accusat. l. 3. C. qui accusare non poss. l. 2. versio. ex longinquo. C. de exhib. reis. l. vitim. C. de accusationibus. l. iua. de preuen. glo. ff. & Doctor in cap. super his, de accusationibus notant. Thom. d. artic. 4. Regia l. 1. 3. tit. l. 9. part. 4. l. 2. tit. l. 1. part. 7. tamen si hodie moribus receptum sit, eam inscriptionem nec esse necessariam, nec simile supplicium calumniatoribus inferendum fore. Bartol. in l. penult. §. ad crimen. ff. de public. indic. colum. 2. Gaudinus in tract. de malefic. rubr. qualiter sint accusati. colum. 2. Albertus in l. vitim. colum. 1. C. de accus. Augustinus & Salyc. in l. qui criminem. C. qui accus. non poss. Felin. colum. 4. post alios in d. super his. Bartol. in d. l. si cui. nihilominus erit arbitrio iudicis puniendus accusator, qui in probatione criminis defecerit. optimus text. in d. super his & in l. & in priuatis. ff. ad Turpil. glo. in d. C. tua. in verbo. effectum. tradit Alci. lib. 10. Parey. cap. 8. eandem ratione temperata est à pretore in iniuriis talionis. §. poena. Inst. de iniur. que iustissime & hodie seruabitur in eo, qui

in causa capitali, vbi corporis poena est iure infligenda, falsum testimonium contra innocentem dixerit. l. 83. Tauri. cuius decisio deducitur à cap. 29. Deuter. & l. 1. §. praterca. ff. de si. casis. Cuius ad hoc meminere Bald. in cap. 1. in princ. col. vit. de pace tenenda & eius violat. l. alon in l. si legibus. C. si contra ius. vel vili. publicam. idem in l. si duo patroni. §. vit. ff. de iure iur. notat gl. in cap. Rex debet. 2. 3. q. 5. quod si proprium est iustitiae poenitiae, ut poena iuxta sceleris mensuram imponatur: constat aperte non esse iuri naturali conueniens, homicidij & crimen poena tantum pecuniaria puniri. Hoc ipsum aduersatur, & legi Evangelicae & diuinae, secundum quas morte puniendus est homicida. Genesis. cap. 9. Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Leuitic. cap. 24. Qui percolleat, & occiderit hominem, morte moriatur, Numeri. 35. Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit, qui percussus est, reus erit homicidij, & ipse morietur. Matthi. cap. 23. omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. cap. duo ista. 2. 3. que. 4. Sic etiam & humana lege homicida quod fecit, expectet. l. 3. C. de sup. cop. aud. en. l. unica. C. de rapu. v. 2. l. 3. §. legis. ff. de sicar. eleganter Mattheus de Afflicte. in consuet. Neapolitan lib. 1. tit. l. de homicid. puniendo. & Chaffa n. in consuetud. Burgund. Rub. 1. vers. viuendum. Regia l. 3. tit. 1. 3. lib. 8. ordina. l. 1. §. vit. 8. per. 7. Deinde quod poena pecuniaria tantum pro homicidio puniatur, maximam praestat delinquendi occasionem, praesertim diuitibus. nullam enim reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat. cap. pauper. 1. 1. q. 3. Crescit etiam multitudo peccantium, cum redimendi peccatis spes datur: & facile iuratur ad culpas, vbi est venalis ignoscendum gratia: ut scribit Arnobius lib. 7. aduersus gentes. Igitur leges ita punientes homicidas nec iusta sunt nec Republicae conueniunt: & ideo nec eodi, nec seruari debent. quod adnotarunt Archidiaconus in d. cap. duo ista. Hostiensis. Card. Abb. & Rochus Currius in cap. vitim. de consuetud. filio paruo 21. colum. 1. & 2. idem Abb. in cap. 2. de delict. pueror. Felin. in fabric. de homicid. In contrarium adducitur text. in d. cap. 2. de delict. puero. vbi probatur, posse iuste homicidium puniri tantum poena pecuniaria: sed ea lex cuius ibi mentio fit procedit ultra poenam corporalem, vt Pan. existimat: vel in homicidio fortuito casu, non ex malicia contingenti. Regia l. penult. tit. 1. 3. lib. 8. ordina. l. aut fauca. §. enentus. de poen. Secundo apparet, easdem leges probari in §. poena. Inst. de iniur. loquitur tamen ille tex. de iniuriarum estimatione, & nihilo minus haec statuta iusta esse, & ex eis homicidium pecuniaria tantum poena puniendum esse praemittunt Bar. in l. 1. vers. vitim. quae. ff. de public. indic. & in l. 1. ff. de vi bono. rapit. & in l. nunquam plura. ff. de priuatis delict. Abb. in cap. vitim. de sepul. Aret. cons. 58. col. 6. expressim Alex. id probat post Bar. ibi in l. 1. n. 1. 3. quod quisque iur. verum quia magis communis videtur prior opinio, & praesertim fert quaedam naturalis iustitiam aequitatis: resque ista ambigua est propter contrariae opinionis auctores, erit altius hac de re tractandum sequenti praemisso axiomatico.

Quauis culpa & delinquentium scelera ex equilibrio iuxta mensuram, & criminis qualitatem punienda sint, exacte proportionem obseruata, non tamen absolute secundum aequalitatem, & supplicij similitudinem poena infligenda est, auctore Aristot. lib. 5. Ethic. cap. 5. non enim semper conuenit Republicae, vt qui crimen aliquod perpetraverit idem patiatur, quod intulit, nam esset ea poenitio frequenter iniqua: sed potius poena est iuxta proportionem delicti constituenda, attenta qualitate iniuriam inferentis, & eius cui fuerint illata, vt si magistratum quis gerens alterum etiam inique percusserit, repercutiendus non est. Et ite si gerentem magistratum quis percusserit, non tantum repercutiendus est, sed & maiori afficiendus supplicio. Haec Arist. cui consentit Thom. 2. 2. 61. artic. 4. ad primum. ex quibus plura deducuntur.

Primum posse contingere, vt iusta sit lex, iustum ve sit statutum, quod homicidam poena pecuniaria tantum puniendum esse sanxit, nempe si ex causa sit. nam si pecuniaria esset magne quantitatatis: forsitan non esset ea poenitio iniqua, nec contemptui haberetur ea lex. quod Baldus censet in c. 1. §. iniuria, ad fin. de pace iuram. firm. Roman. singul. 706. idem profecto erit, vbi homicidium non praemeditato consilio, sed fortuito oborta quaestione ad propulsandam iniuriam verbalem, ad effugiendum honoris periculum repente contigerit: solet enim frequentissime accidere crimen istud eo pacto, velicet puniendum sit, nec culpa careat homicida, tamen inspecto gentium more, quod de honorè, ac facienda, tamen inspecto gentium more, quod de honorè, ac facienda,

ma, & cuiuslibet nomine tractatur, non ea fit dignum pœna, quæ iure ordinario in homicidas fuerit statuta. his sane casibus iudices ipsi, & præsertim qui supremo Regis adiutur tribunali plerunque pœnam mortis in aliam mitiorem commutant, & idque sæpissime censent, ubi statim post homicidium ipse delinquens non punitur, sed demum ex intervallo, quasi iam obliuio sceleris pœnam ipsam ordinariam minuat, argumentol. si diuturni. ff. de penis. Si diuturno, inquit Modestinus, in tempore aliquis in reatu fuerit, aliquatenus pœna eius subleuanda erit. Ex quibus verbis deducitur Communiter ab Accursio. Bart. & aliis, cum qui post longum tempus alicuius facinoris accusatus mitiori pœna puniendum esse: quod omnino improbandum non est. notat post alios Alciat. in cap. cum non ab homine. de iudic. num. 38. & præc. Rochus Curt. in c. vlt. de consuet. notab. i. tamen si à Iurisconsulti responso id perperam deducatur, siquidem reatus est status & conditio, in qua durante aculatione rei sunt, donec vel absoluantur, vel eodem nentur, causam etenim agunt squalore, & illuue confecti, promissa barba, habitu sordido, & pannoso, misericordiam aucupatore. l. vlt. ff. de leg. iul. maies. ubi eleganter Budęus vlt. §. de illo. ff. de bonis eorum, qui ante sentent. mor. sibi consue. l. cum ratio. §. fraudis. ff. de bonis damnat. Plinius lib. 7. Epistola ad Saram. vt tandem vere velit Modestinus, ob eum statum, & diuturnam illam calamitatē, pœnam fore minuendam. traductur ad hoc text. in l. ad Coralius lib. Miscel. 2. cap. 20.

Secundo, hinc constat qualiter sit accipiendum id, quod Christus Iesus in Evangelio dixit: Qui gladio peremerit aliquem, gladio peribit. Nam id non referendum omnino ad gladium verum, quo occidens extinguitur, sed ad pœnam, quæ iuxta criminis proportionem est homicidæ infligenda, nõ semper secundum speciem, sed secundum quantitatem pœna, vt præter alios explicat Caiet. art. 6. q. 3. alioqui si ea verba essent intelligenda secundum speciem, inique damnarentur homicidæ ad regias triremes, quod aliud sit, & iniquius deportarentur in insulam. l. 3. vlt. ff. de scariis.

Tertio, eadem ratione procedit distinctio gloss. Communiter receptæ in cap. cum quidam in princip. de iur. iur. ubi scribit, pœna pecuniaria grauius esse puniendum nobilem aut cõstitutum in dignitate, quam plebeum. at si de corporali poena tractetur, non ita puniendum fore nobilem, ac plebeum, ob qualitatem personarum, ex qua iustissime fit pœna mutatio. text. in l. aut facta. §. persona. ff. de penis. l. sacrilegij pœna in princip. §. i. ff. ad leg. Iuliam pecul. l. Pedius. §. l. vlt. ff. de incen. ruin. & naufrag. d. l. 3. §. vlt. & pen. ff. ad leg. Cornel. de sicar. cap. pastoralis, in princip. de off. deleg. cap. vltim. de penis. omnium latissime, & vberime Andreas Tiraquell. in tractat. de nobilitate. cap. 20. num. 104. post Alberic. in l. i. l. i. c. i. §. qui vniuersas. ff. de off. præst. Bart. in l. i. de termin. mor. c. qui contra. 24. quæst. i. c. contra. §. cap. vltim. 2. 6. quæst. 5. gloss. in c. vltim. de transact. Matth. de Afflict. in constitutionib. de cap. rubr. 9. numer. 36. & seq. Bonus à Curtili Brixienfis de nobilitate. part. 5.

Quarto, licet plebeij passim in criminibus inquirendis, tormentis & questionibus subiciantur, non sic nobiles: nam & hi torquendi non sunt text. optimus in l. nullus. C. ad legem Iul. maies. l. diuo Marco. C. de questionib. vbi Cyn. Bart. in l. miles. C. cod. Salycet. in l. i. C. de iuris & fact. ignor. vltim. col. Iason. in l. miles. ff. de re iud. num. 4. Alexand. in l. Centurio col. 8. ff. de vulgari. Tiraquell. in d. c. 20. num. 134. dicens contrarium seruari in regno Francia: Prior tamen opinio in Hispania frequentius seruatur. l. 24. tit. 21. part. 2. l. 5. & 6. tit. 2. lib. 4. ordin.

Quinto, ob eandem orationē, nobiles pœna ignominiosa afficiendi non sunt, secundum Fulgosi. consil. 167. & ideo cum poena furcarū, & suspensionis ignominiosa sit: quod eleganter tractat Tiraquell. d. cap. 20. num. 106. nobiles ea non sunt plectenti, sed decapitandi gloss. in l. 3. §. i. de re milit. vbi Bart. l. moris. §. sed etiam. ff. de penis. Bart. in l. capitalium. §. serui. eod. tit. idem in l. desertorum. §. poena. ff. de re milita. Panorm. in c. pastoralis in princip. ff. de off. deleg. Ioan. Lup. in rubr. de donat. §. 9. Bonus de Curtili dicta 5. part. Regia l. 24. tit. 21. part. 2. Bologninus. cõs. 37. col. 6. Idem rursus tractat Tiraquell. in tract. de poen. caus. 31. cui adde Philonem. qui in libro de Mundo scribit, mortem laquei impuram esse. Eustach. lib. 10. vlt. lisee, qui mortem gladij puram & honestam, laquei vero deformem & impuram. Id ipsum Thom. Gram. de off. 32. dicit ex hoc, nobile non esse damnandum ad triremes, vt remis glubseruiat officio, atq; ita Neapoli pronunciatū fuisse apud magnam curiam. Hæc tamen duo, quæ postremo adnotauimus,

minime obseruantur in crimine læsæ maiestatis secundum Bald. & Fel. col. 3. dicitur quidam. nã in eo nobilis torquetur, & alioribus turcis suspenditur, saltem in regno France, siquidem apud Hispanos adhuc propter istud crimen nobiliter decapitantur, non suspenduntur. Quinimo nobiles torgraffatores accusentur, notat Salycet. in l. i. per text. abi. C. quoniam nent gl. in const. Neapol. rubr. 32. in verbo, accusatorum. & Matth. de Afflict. in rubr. 31. ad fin. Et licet Abb. in c. pastoralis. in prin. ff. de iur. l. 24. tit. 21. part. 2. vbi etiam statutum est, nobilem queri posse ob crimen læsæ maiestatis, & merito, cum in signa delenda sint. l. eos qui. ff. de penis. Rom. dicens eam leg. notab. 476. & 669. Lucas de Penna in simili & leuiori crimine in l. mulieres. col. 5. vers. vltim. C. de dign. lib. 12.

Sexto, his omnibus perpenis apparet, an verum sit, quod Bald. scripsit in l. 2. C. de iur. iur. in fin. existimari in pœna relatiuis, & vbi ex lege qui puniendus est eadem pœna, non esse deferendum nobilitati, nec dignitati personarum, imo eadem pœna puniendum fore nobilem deficientem in accusatione plebei, qua idem plebeus esset puniendus, si crimen probatum foret. adducitur ad hoc text. in l. ad Commentariensem. vbi gl. in verbo, vltim. & Bal. C. de custod. reorum. idem Anan. in c. super hi. de accusat. col. 1. penult. Fel. in d. c. cum quidam. in d. c. pastoralis. col. 2. vers. octauo salit. quibus & Tiraq. accedit in d. c. 20. n. 123. Ego etiam falsum id existimo, nam quid expressius adduci potest de penis relatiuis, quam quod de talionis pœna statutum est, & olim erat? & tamen nulli dubium esse poterit, quin ea talionis pœna fit accipienda adhibita personarum distinctione, vt pulchre Aristot. docet. l. 5. Ethic. cap. 5. & l. 1. Rhetorice ad Theodectem. & præterea contra Bal. est tex. sing. quo in loco idem contrarium adnotatur in l. vlt. §. cum sim. C. vbi Senat. vel Clarif. & deinde ratio hoc dicitur, cum iuxta proportionem quadam pœna respectu nobilis, quamuis ex se ipsa sit minor, censetur maior quam eadem respectu ignobilis. opti. tex. in l. 2. C. vi intra cert. tempus crim. causat. termin. & probatur his iuribus, & quæ tertia illatione adduximus. nec opinio Bal. in d. l. 1. & in d. l. ad Commentariensem probatur inibi quia Accursius non recte exponit text. illum in verbo, vltim. diuina enim eius interpretatio, nec ex ea non omnino colligitur commentariensem nobilem puniendum fore eadem pœna, qua custoditur plebeus, qui autem erit, puniendus erat.

Septimo illud hinc deducitur, quod in puniendis criminibus ratio habenda est personarum. nam siue mandant siue mandataris nobilis sit, quoties de punitione tractatur, deferendum est dignitati, aut nobilitati eius, qui puniendus est, secundum Artet. in l. si stipulatus fuero per te. col. 2. §. verior. ob leg. Bald. in l. vnica. 4. no. ab. Cod. de rapin. virg. & Dec. in cap. 1. de off. delegat. n. 12.

Octauo, quamuis regulariter qui non habet bona vendē soluat poenam delicti pecuniariam, corpore puniendus sit l. i. §. vlt. ff. de penis. l. si quis id quod. ff. de iuris fact. om. iud. tradidimus & nos cap. i. huius lib. n. §. id est verum in plebeis, non autē in nobilibus, & aliis quorum indignitati deferendum est. Bart. in d. §. vltim. Angel. Arctin. & laf. num. 43. in §. poenali. l. i. ff. de actio. Fel. in cap. ad liberandum de Iudais. Ioan. Lup. in l. vlt. de donationib. in ver. vir & vxor. §. 9.

Nono ex his erit examinanda Pauli Castrenf. sententia, qui in l. de quibus colam. amepen. ff. de legibus. scripsit quod quoties iure ob aliquod crimen est alicui amputanda manus dextra, & si ea manu careat, commutabitur pœna, amputabitur sinistra. Nam cum hic agamus de iusta punitione delicti, & pœnarum proportionē, & mensurā, licet iustum sit criminisum manibus integrum altera priuari, non idem erit, nec eadem iustitiæ equalitas adesse, vbi is altera mutilus est, quia vtraque priuatus manebit, nec est æqua cõmutatio pœna, quæ proculdubio multo maior est, si quis vna quā tantum habet, manu priuetur, quam si cum uterque manibus sit, altera ei abscindatur. quod expressim asserit Aristoteles lib. 1. Rhetoricæ ad Theodectem, cap. 7. de maiori & minori bono, ad finem. secundum quem etiam si talionis lex feruanda foret, & qui alteri oculum erueret, alterum quidem e duobus, non esset oculus ei erudens, si vnum tantum haberet. atque ita aduersus Paul. Castrenf. est pulchra sententia Bart. in l. hoc accusare. §. vlt. ff. de accus. in fin. idem tenet Bald.

corporali poena puniri possint præter alia quæ punitioem ista iustam esse ostendunt, variis gentium moribus, & legibus probatur, siquidem fures, etiam simplices flagellis cedendo esse constat ex auctoritate, sed non iure. *C. de seru. fugi. lib. 18. tit. 14. par. 7. litem Lombardica.* cuius mentionem superius fecimus, pro primo furto oculus eruitur, pro secundo nasus abscinditur. Apud Hispanos fori legibus quandoque furibus aures & manus amputantur. *l. 6. tit. 5. lib. 4. & l. 2. tit. 13. eod. lib.* eadē aurium abscissio pro furto certæ quantitatis commissio in eremo statuta est. *l. 2. de la Harmandad.* qua etiam in quibusdā casibus mortis poena pro furto imponitur, quandoque amputatio pedis passimque apud nos fures flagellantur, auresque eis abscinduntur, præter ipsius damni dati restitutionem, olim apud Romanos fur domino rei furto ablata ut seruus tradebatur, auctore Gellio. *lib. noct. Attic. 11. c. vii.* tradit varias huius criminis poenas Alex. ab Alex. *die geniali. lib. 6. c. 10.* imo & furibus ferro candenti fronti signum imprimi solere apud Italos, testatur Gandin. *in tit. de poenis eorum. nu. 59.* idē per capitula regis Neapolitani statutum esse, asseuerat And. de Iernia, in *Arario. in vers. furum.*

Duodecimo, cum crimina sint secundum proportionem mensuram puniendā, & hæc varie contingat, ratione loci, & temporis personæ, & quantitatis: nec a lege certū quid statui possit, quin iudicis recti & prudentis arbitrio multa relinquuntur, constat, plane iudicē posse proprio iudicio & sententia legis poenam vel augere, vel minuere. *leg. qui ergo. §. poena grauior. ff. de his qui not. infam. cap. vii. de transact. cap. at. si clerici. §. de adul. de iud. & cap. de causis. de offic. deleg. tenent in specie Abb. in c. 3. de poen. idem in cap. nisi. de offic. deleg. Dd. in d. §. poena.* etiā si lex certam poenā statuerit, appolitis dictionibus, præcise, omnimodo, & similibus. Hoff. Io. Andr. & Doct. in *cap. qualiter. in 2. de accusat. vbi Aret. n. 24.* eos sequitur dicens, hanc opinionem Communem esse, etiam si iudex eius sit conditionis, qui super eo crimine dispensare non valeat. quod expressim præfati Doct. sentiunt, quibus non obstat *gl. in d. c. 3. quam inibi approbant Innoc. Io. And. Anch. & Ant. Henr. in c. in Archiepiscopat. de rapit. Fel. in d. c. qualiter. num. 33.* quæ asseuerat, iudicē qui non potest super eo crimine dispensare, minime posse diminuere poenam a lege statutam, quia id verum est postquam iuxta legē ipsa condemnationis sententia lata fuerit: tunc etenim non potest sententiæ, & legis poenam mitigare iudex, qui dispensare super eo crimine minime valet, secundum Card. & Abb. in *d. cap. 3.* at prius quam iudex sententiam ferat, quicumque is sit, etiam si dispensandi potestatem non habeat, poterit legis poenam temperare, sicuti & augere, aliud siquidem est dispensare super crimine & eius poena aliud rigorem legis poenalis ex aliqua causa minuere, ut sensit Innoc. in *cap. dilectus. de temporib. ordin. causis vero quibus iudex persuaderi poterit ad poenę legalis commutationem, aut diminutionem, tradit eleganter Lucas de Penna in l. 1. c. de colonis Illyricanis lib. 11. aliquot Felin. in d. cap. qualiter. §. ad corrigendos. num. 37.* quibus adde quæ eleganter hac de re scribit Alfonso à Castro lib. 2. de potestate legis poenalis. *cap. 12. & 13.* & quæ ex Sopatri epistola retulit Io. Stobæus *Sermo. 44.* quod si iudex, ut plerunque fieri solet, aliquē ob crimen damnauerit poena pecuniaria intra decem dies soluenda, hoc addito, quod si eam intra id tempus non soluerit, publice reus flagelletur, nihilo minus non soluta pecunia inter eum diem poterit iudex poenam eandem pecuniariam, omnia corporali, executioni mandare, secundum Corn. *conf. 5. lib. 3.* Nam is iudex, qui in pronuntianda criminali sententia, hac forma usus est, vere pecuniaria poena delinquentem punit, utitur tamen corporalis poenæ comminatione, ut facilius & diligentius pecuniam ipsam damnatam reusque criminis soluat.

Postremo, illud est adnotandum, qualiter iudex ecclesiasticus possit poenis pecuniariis delinquentes punire, inā id verum esse videtur *c. 3. de poenis. c. irrefragabili. c. vlt. de offic. ord. c. vi. clericorum. de vita & honest. cler. c. contrario. permillum in cap. dilectus. de offic. ord. c. si vos. 2. q. 5. & ideo hac in re sunt aliquot distincte notanda ad eius resolutionem.*

Primum, non esse æquum nec iustum, ut indiscriminatim quolibet delicto vel statuto, constitutione aut sententia iudicis poena pecuniaria inferatur, hoc etenim maximam delinquendi occasionem præberet, *cap. panper. 1. 1. quest. 3.* colligiturque ex Felin. in *Rubric. de homici. d. accederet* is abusus in prælatorum Ecclesiasticorum infamiam propter euidentem ac manifestam ambitionis notam, quam ipsi

effugere omnino tenentur, & præterea res mali exempli cauendum esse censet Concilium Colonienſe Concilium, *in d. de iurisd. dictionis. Eccl. c. iusticia. c. conuictio. c. 1. cap. 8.*

Secundum, satis compertum est non licere, nec constitutioni, iudicis poenas pecuniarias vel indicere, vel exigere pro ipsis criminibus vel indicere, vel exigere siue ex lege siue ex sententia aut decreto iudicis annuum censum a concubinariis accipiendum esse, quo soluto ipsi criminosi in sceleribus & peccatis perseuerent, hoc probat *text. in d. c. 3. secundum Card. ibi, dum exponit text. pro corrigendis excessibus, id est loco correctionis, omnino quicquid cauendum est, ne prælati potius lucrum proprium, quam criminum correctionem desiderent, atque ita præter alios animaduertit Ioan. Driedo. de libertat. Christiana. pag. 91.*

Tertium, satis iure probatur posse iudicem Ecclesiasticum cum zelo correctionis, & punitiois, aliquando vel statuto vel sententia quædam delicta pecuniaria multa punire, potissimum ubi ea magis timeantur, ita sane procedunt Canones, quibus probatur id licere, ut explicat Abbas in *d. c. 2. idem & Felin. in d. c. cap. irrefragabili. §. ceterum. Hostiensis. Cardin. in d. c. cap. vi. clericorum.*

Quartum, præ ceteris a iudicibus Ecclesiasticis, & prælatiſ est obseruandum, ut poenas pecuniarias pro criminibus inflictas, in pios vsus potius quam in propriam utilitatem erogare curent, quemadmodum tradunt Abb. in *c. 2. de iurisd. ab inter. Fel. in d. §. ceterum. Concilium Colonienſe d. c. 8. optim. text. in c. cum sit nimis. §. vlt. de iudic. cum 1. de vsu.*

Quintū, est tutius sit quod modo admodum, & omnino seruandum ubi sententia iudicis poena pecuniaria inferatur, si tamen eadem poena statuto, aut constitutione sancita fuerit, poterit iudex Ecclesiasticus ea in proprios vsus expendere, id etenim sit statuti, & legis auctoritate: ex quo suspicio auaritiæ abest ab ipso iudice, cum per statutum ea poena Episcopo aut iudici adicitur, notant Hostiensis. Abbas & Felin. in *d. c. cap. irrefragabili. §. ceterum. Io. Bernard. in praxi. cap. 1. 34. Ioan. Lupi. in rubr. de donation. inter vi. & vtr. §. 39. colum. penult. qui idem esse probant, ubi Episcopus indigeret, ac esset inops, potest enim tum licite per sententiam delinquentes poena pecuniaria multare, & eam in proprium victum expendere.*

Sextum, ubi a iudice poena inferatur ob iniuriam clerico irrogatam, & ea pecuniaria sit, quimidia eius pars competit Ecclesiæ, cuius rector ipse iniuriā passus existit, altera pars in utilitatem laici est distribuenda. *textus singular. in cap. 2. de poenis. cuius meminit in hunc sensum Roman. sing. 44. 3.* nam dum text. dicit, alteram in eius elemosynam iuste distribuat, intelligendus ita est, ut ad elemosynam pro anima clerici interfecti ea distributio referatur. Siquidem negari non potest ex eo delicto Ecclesiæ & ipsum clericum offendi, & ideo vtrique est satisfaciendum, idem post Host. in *summa de malefici. v. sic. sed cui. notat Fel. in d. c. irrefragabili. §. 1. numer. 10.* addit tamen text. in *d. c. 2.* eius decisionem procedere, quia nullus proximior hares videtur clerici interfecti, quam ecclesia, quæ eum domino copulauit, unde inferri ibi Panormit. quod si interfectus clericus haberet heredem consanguineum, illi esset poena applicanda, quem reprobatur Dec. in *c. in praesentia. de probat. nu. 57.* dicens, etiam nunc poenam applicandam esse ecclesiæ in hunc modum, ut pro dimidia ecclesiæ competat, pro altera vero parte in vltus pios post obitum offensi, in ipsius animę utilitatem erogetur, quibus quidem consideratis non omnino mihi displicet Panormi. interpretatio, nam pars dimidia, quæ offenso vere competit, eius heredibus, si quos habet, exoluenda est, non ecclesiæ, si vero heredes non habuerit offensus, pro eius anima est distribuenda, quod sensit Henr. in *d. c. 2.* sic sane procedit opinio Abb. quo ad poenę partem, quæ offenso debetur, opinio autem Decij, quo ad partem, quæ ecclesię itidem offensi dari debet.

Septimum, aduertendum est ecclesiæ, & prælatiſ dicitur cœlanum, si seum habere, *gloss. in cap. quia diuersitate. de conu. prob. quæ singular. est secundum Card. in Clement. 2. §. 1. de heret. Anan. & Felin. in cap. excommunicamus in 1. eod. tit. Felin. in d. cap. irrefragabili. §. 1. Barbat. in cap. 2. de probat. num. 61. Repertori. inquisitorum. in verbo. confiscatio. Anton. & Imol. colum. 4. in d. quia diuersitate. post alios ibi, & secundum Felin. in d. c. §. 1. hoc est verior opinio, & moribus recepta, idem testatur Ioan. Bernard. in *praxi. crim. cap. 154. idem cap. 124. ad fin. scribit, eam**

Opinionem communem esse, & frequentissimo vsu comprobata, & quamuis de hac re disputet, idem videtur tenere Joann. Lupin. in rubric. de donat. inter virum & uxorem. §. 39. post Abb. in cap. 2. de success. ab intest. licet Abb. idem in cap. sua. de poenis. dicat hoc iure non probari. sic predictam opinionem secutus censet Ant. in capella Tholo. 274. posse nominari publici fiscalis, procuratorem ipsum tribunalis & iurisdictionis episcopalis, quamuis alleueret id non facile admitti ab Regijs & secularibus magistratibus. Et vere licet communis opinio obtineat, non est idem temere permittendum, ad expendendam avaritiam episcoporum, sed vt ea que eorum fisco fuerint delata, in vsus pios erogentur, vt ipse Panorm. censet in dict. capitulo. 2. & nos paulo ante tradidimus. Nam text. in dict. clem. 2. de hereticis. que de fisco ecclesie mentionem facit, non est ad fiscum prelatorum, sed ad fiscum Romanę ecclesie, aut cathedralis, referendus, sic etenim bona clericis hereticis habentibus beneficium ecclesiasticum pertinent ad ecclesiam, in qua beneficium obtinuit: non habentibus beneficium, fisco ecclesie. cap. excommunicatus. §. damnati. de hereticis. dict. clem. 2. bona autem laici heretici ad fiscum secularem, & principis deferuntur, vt probatur in dict. §. damnati. vnde iuxta hanc distinctionem est intelligendus textus in cap. cum secundum. de hereticis. in 6. sicut ibi adnotarunt Anchar. & Franc. Bald. item in l. si quis presbyter. Cod. de episcopis & clericis. sed quod bona in mobilia clericis committentis crimen hereseos pertineant ad principem secularem probant Oldrad. consil. 17. siue is habuerit beneficium siue non habuerit. Gulielm. Benedict. in cap. Raynuius. de testam. verbo. uxorem. numero. 242. & Ruppellanus Forensium institutionum. libro. tertio. folio. 306. quibus accedit, quod Felin. in dict. cap. irrefragabili. §. eorum. colum. 1. scribit, dicens, ideo ad principem secularem pertinere bona hereticorum, quia ad eum spectat executio confiscationis pene huius criminis. dicto cap. cum secundum. leges. quia & ipse Felin. alleuerat eam constitutionem per extravagantes quasdam Romanorum Pontificum sublatam esse, & deinde sanctum, vt bona cuiuscunque heretici dividantur pro æquis portionibus inter Romanam ecclesiam Episcopum & hereticę prauitatis inquisitorem, quod minime seruat, saltem Hispanię, vbi bona siue mobilia siue in mobilia etiam clericis hereseos damnati, etiam habentibus ecclesiasticum beneficium ad fiscum Regium pertinent, atque ita praxis obtinuit, quæ non est aliena a iure, cum præter Oldrad. & aliorum sententiam Rex ipse Catholicus curam habeat constituendi summum illud pretorium, qui in eius curia, & apud ipsum principem causas toties Hispanię ad huius criminis punitionem pertinentes tractat, cui præest vnus ex summis Hispanię præsulibus, qui expensis Regijs per totam Hispaniam constituit, ac mittit hereticę prauitatis inquisitores, ad labem istam extirpandam, quo fit, vt mirum non sit omnia hereticorum bona ad principem & Regium fisco deferri ad tot expendarum subministracionem: ad hoc faciunt, que de regno Francię tradit Aufreri. in clem. 1. de offi. e. ord. in regul. 4. saluanda. 2. Quibus & illud libenter addam, quod Hieronymus Paulus in practica Cancellarie adnotauit folio. 33. scribens, bona clericis coniugati cum vnica, & virgine, que ab eo ob aliquod crimen lege auferuntur causa confiscationis post condemnationem iudicis ecclesiastici, applicanda fore principi seculari, & eius Regio fisco, quod notandum est præter ea, quæ ipse tradidi in Epitome 2. parte. de matrimo. cap. 8. §. 10.

CAPVT X.

Quando crimen semel in iudicium deductum, possit iterum in iudicio tractari.

S Y M M A R I A.

- 1 Semel absolutus ab obseruatione iudicii, potest iterum eiusdem criminis accusari: & idem vbi accusatio diuersiore reperitur.
- 2 Absolutus indulgentia principis iterum accusari non potest.
- 3 Absolutus in foro animæ potest in foro exteriori eiusdem criminis accusari: & inibi quæ sit poenitentia publica: & que solennis.
- 4 Crimini accusatio non tollitur per Baptismi susceptionem.
- 5 Quæ de absoluto iudicio inquisitionis, aut denunciationis, transactio iudicis, aut delationis iuramentis.

- 6 Absolutus in foro ecclesiastico si crimen sit missi fori, potest apud iudicem secularem iterum accusari.
- 7 Quis de eo, cui offensus iniuriam remisit, an accusari possit: & de satisfactione iniurie quo ad honorem, damna, & expensas.
- 8 Crimini eiusdem repetitio ex intervallo, vel eodem imperat pluribus poenis sit puniendæ.
- 9 Vbi poena abscessionis manus, alteriusque membri & mortis est: a lege definitur incipiendum sit supplicium à minori.
- 10 Hæretici quo iure in poenam criminis comburantur.

DE hi. criminibus, inquit tex. de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari. cap. de his rub. de accusat. cui regula aliquot ex iure ciuili solent obici decisiones, quæ permittunt fieri quandoq; quod per eam prohibetur, & ideo ad eius interpretationem veluti compendio quodam aliquot item intellectus exponam.

Primo, hæc regula intelligitur, vbi accusatus absoluitur ex eo quod crimen probatum non est, alioquin si absolutus fuerit ab obseruatione iudicii, quia accusator legitimus nõ erat, tunc poterit iterum eadem criminis causa tractari. tex. in l. libellorum. §. quod sit, veli. ff. de accusat. cap. per scripta. §. libellorum. 2. questio. 8. gloss. in cap. Epiphanius. §. questio. vlt. Anton. Henric. colum. penult. Abb. & Docto. Communiter in d. c. de his. quo in loco adnotarunt Marianus & Felin. colum. 1. non esse primū accusatorem ad secundam istam accusationem admittendum, imo repellendum fore, etiam si modo legitimus sit accusator cessante impedimento, quod oberat tempore primæ accusationis: nam & si alie causa cessauerint, superest ex prima accusatione, & ea finita inimicitia, quæ repellit accusando. legi in istis. Cod. fam. eriscund. Aretin. & nouiores in cap. 1. de iudic. idem Aretin. in cap. repellantur. de accusando. eritque hic intellectus seruandus vbicunque ex alia quacunque causa ab obseruatione iudicii reus absoluitur, nempe ex male concepto libello, quod eadem ratione procedit, & præterea hæc prima interpretatio locum obtinet ex his, quæ ipse latius tradidi libr. 1. huius operis, cap. 1. num. 8. vbi plura ad hanc rem adnotauit, quæ ad huius capituli sensum maxime vtilia sunt.

Secundo, tunc demum eiusdem criminis accusatio repetenda non est, cum primus accusator si de & probe officium accusatoris egerit at si preuaricatus fuerit, iterum accusatio admittenda est. l. 3. §. de preuarica. gl. & communiter in d. c. de his criminibus. & probatur preuaricatio ex his quæ Bar. explic. in l. r. §. preuaricatore. ff. ad Turpillianum.

Tertio, admittenda est accusatio iterum aduersus iam delatum & absolutum, si quis in hac secunda accusatione propriam vel suorum iniuriam prosequatur. optimus tex. in leg. si cui §. iudem. ff. de accusatio. modo ignorauerit primam accusationem tractari. gloss. Communiter recepta in dict. cap. ex his. & probabitur ignorantia proprio iuramento. glo. in d. §. iudem quam Doc. inibi sequuntur. dixit notabilem Bald. in leg. 2. §. penult. ff. si quis cautio. notant Anton. Abb. & Felin. in d. cap. de his. Aretin. consil. 58. colum. vltim. Regia l. 2. tit. 1. part. 7. facit ad hoc gloss. in signis, in c. significati. in 1. de homici. quæ ceter, standum esse cuiuspiam iuramento in his, quæ ad animum pertinent, sicuti ignorantia & scientia, ac his similia idem asserit gloss. in c. l. si vero. in 2. de sent. excom. per text. ibi, & in §. sed ista. vbi Iaf. nu. 89. gl. item in l. ai qui natura. §. cum me absente. ff. de neg. gest. tradit late Hipp. in rubr. C. de proba. nu. 122. optimus tex. in c. pastoralis. de except.

Quarto, eadem decisio est intelligenda cum absoluitur accusatus ab accusatione criminali, quasi secus sit, vbi fuerit absolutus à querela ciuili, aut ciuilitè in iudicio proposta: nam tunc iterum criminaliter accusari poterit. l. 1. C. quando ciuil. ad. criminal. præiudicet. id tamen verum est, nisi vtraque poena ciuili inquam & criminalis ad vindictam tunderet, tunc etenim si actum esset ciuilitè, agi non posset postea criminaliter. l. prator edixit. §. 1. vbi Bart. ff. de iniur. Abb. & alii in d. c. de his. criminibus. opti. text. in l. quod. Senatus. ff. de iniur. explicat Bald. in l. edicta. in 2. repe. num. 51. Cod. de edendo. & præterea hæc quarta interpretatio est admittenda vbi accusatus absolutus fuerit, quia non probatur delictum: secus etenim si absolutio ex eo facta fuerit, quod reus delictum nõ commiserit: siquidem in ea specie accusatio poterit demum ab altero, non à primo accusatore tractari. l. qui de crimine. iuncta gl. C. de accus. Bart. in l. 2. colum. 3. ff. de vi bono. rap. Abb. Maria Fel. & alii in d. c. de criminibus.

Quinto, hæc regula procedit non tantum, vbi per sententiam iudicis fuerit criminis reus absolutus: sed & quando per indulgentiam principis aut eius, qui crimen remittere possit.